

AYASOFYA KÜTÜPHANESİ

İSMAİL E. ERÜNSAL

Ayasofya Camii içinde Sultan I. Mahmud tarafından kurulmuştur. Gerek mimarisi gerekse zengin koleksiyonu ve devrine göre geniş personel kadrosuyla dikkati çeker. Kütüphanenin vakfiyesi 1152 yılı Şevval ayında (Ocak 1740) hazırlanmış ve kitapların bir kısmı da aynı yılın Şâban ayında temin edilmişse de açılış merasimi ancak 24 Muharrem 1153 (21 Nisan 1740) tarihinde yapılabildiği. I. Mahmud'un da hazır bulunduğu bu merasimde, Buhârî hatmedilip duası yapılmış, kütüphane muhaddis ve müfessirleri tarafından birer açılış dersi verilmiş ve Ayasofya vaizinin vaazından sonra da dua edilmiştir. Açılış merasiminin ardından padişah, kütüphane görevlilerine ihsanlarda bulunmuştur.

Ayasofya Kütüphanesinin açılışı halk arasında da akisler uyandırmıştır. Nitekim kütüphaneyle ilgili olarak yazılan bir destanda, özellikle kütüphane yapısının tezyinatı üzerinde durulmuş ve herkesçe beğenildiği ifade edilmiştir. I. Mahmud, kütüphaneyi açılışından sonra da çeşitli vesilelerle ziyaret edip hafız-ı kütüblere, kütüphane hocalarına, mücellit ve müstahfızlara hediyeler vermiştir.

Tarihçi Subhî Mehmed'in naklettiğine göre, Ayasofya Kütüphanesi kurulduğu zaman 4000 eserden oluşan değerli bir koleksiyona sahip olup koleksiyonun bir bölümü Hazine-i Âmir'e'den gelen, bir diğer önemli bölümü de sadrazam, şeyhülislam, Dârüssaâde ağası ve diğer devlet adamlarının I. Mahmud'a hediye ettikleri kitaplardan oluşmaktaydı. Kütüphaneye konulan kitapların

Ayasofya Kütüphanesi'nin rafları

büyük bir titizlikle hazırlanmış katalogunda I. Mahmud'un bu kütüphaneyi kurmasıyla ilgili bir giriş ve Haremeyn müfettişinin, Anadolu ve Rumeli kazaskerlerinin tasdik mühürleri vardır. Ayasofya Kütüphanesinin daha sonraki yıllarda hazırlanmış kataloglarından, bu kütüphanenin koleksiyonunun gayet dikkatli korunduğu anlaşılmaktadır. Ayasofya Kütüphanesinin Osmanlılar döneminde hazırlanmış dördü yazma, biri basma beş katalogu vardır.

Ayasofya Kütüphanesi diğer Osmanlı kütüphanelerine oranla, oldukça geniş sayılabilecek bir personel kadrosuna sahipti. Kadro, altı hafız-ı kütüb, bir mücellit, bir kâtib-i kütüb ve tatbiki-i kütübden başka Buhârî okuyanların hangi sayfalara geldiklerini takip ve tespit için iki noktacı, kütüphanenin temizliği ve korunmasıyla görevli iki müstahfız, iki bevab, üç ferraş, bir mani'u'n-nukuş, kütüphanenin tamiriyle görevli iki meremmetçi, bir kurşuncu ve kütüphaneyi güzel

kokması için buhurlayacak bir buhurdan ibaret olmak üzere yirmi iki kişi idi. Bu kütüphanede çalışan personele, diğer kütüphane görevlilerine göre oldukça yüksek ücretler tayin edilmişti.

Ayasofya Kütüphanesinde, daha önce birkaç kütüphanede başlamış bulunan "kütüphanede öğretim" düzenli bir hâle getirilmiştir. Kütüphaneye tayin edilen dersiam, muhaddis ve şeyhülkurra, haftanın belli günlerinde öğrencilere ders okutmaktaydılar. Bu derslere devam edecek öğrencilere de kütüphane vakfiyesinde belli bir ücret tayin edilmişti.

Ayasofya Kütüphanesindeki kitaplar 1968 yılında Süleymaniye Kütüphanesine nakledilmiştir.¹

¹ Kütüphane hakkında detaylı bilgi ve kaynaklar için bkz. İsmail E. Erünsal, "Ayasofya Kütüphanesi", *DİA*, IV, 212-213.